

OSSERVATORIO LETTERARIO

*** Ferrara e l'Altrove ***

Magyar nyelvű online melléklet / Supplemento online in lingua ungherese
<http://www.osservatorioletterario.net> - <http://xoomer.virgilio.it/bellelettere/> - <http://www.testvermuzsak.gportal.hu>

ISSN: 2036-2412

Ferrara, Péntek 2009. november 06.

GONDOLATOK A KLEBELSBERG NAPOKRA

Tisztelt és nagyra becsült Közönség, Szervezők!

Kellemes meglepetéssel, nagy örömmel vettem és szívből köszönöm Jobbágy Éva újságírónak, a Tormay Cécile Kör alapítójának hálával teli, örömteljes és lelkes sorait, valamint kedves meghívását, amelyet a non-profit irodalmi- és kulturális folyóiratom, az *Osservatorio Letterario* 2009/2010. 71/72-s november-december/január-februári dupla számában megjelent Tormay Cécile-lel kapcsolatos kétnyelvű – olasz-magyar -, egymástól eltérő, csak részben egyező, nagylegzetű, biográfiai keresztmetszetet nyújtó összeállításaimra reagálván írt – amely munkám igazmondását nyilván bizonyos körök nehezményezni fogják, vagy pedig a már bevált módszerrel, agyonhallgatják –.

Sajnos jó egy darabig nem tudok külföldre utazást vállalni sem egyedül, sem családommal, így a legnagyobb sajnálkozásomra nem vehetek részt a rendezvényeken, amit Jobbágy Éva újságíró, a Tormay Cécile Kör alapítója oly hatalmas energiával, lelkes odaadással, nagy áldozatkészséggel szervez. Emiatt sajnós a napokban is fájó szívvel le kellett mondanom a 2009/2010-es tanévi osztálytalálkozókról - ahol tanítottam - és egy szervezendő, nemzetközi irodalmi seregszemlén való elnökségről. Éppen ezért, és a fenti levelére írt válaszomat követő második levelében megtisztelő, explicit kérésének eleget téve írom jelen hozzászólásom Önökhöz ezen Klebelsberg Napok alkalmából.

Jobbágy Éva kérdésére, hogy milyen kapcsolódásom van Tormay Cécile életművéhez a következőket válaszolhatom:

Ez év júliusában levelet kaptam **Dr. Paczoly Gyula** ny. docens úrtól – folyóiratom egyik magyar levelezőjétől –, amelyben egy XX. század eleji, világhírű írónőnkre, a Nobel-díjra esedékes Tormay Cécile-re (1876-1937) hívta fel a figyelmem, abban az esetben, ha még nem mutattam volna be az olasz olvasóknak. Már ebben a pillanatban tudtam, hogy egy nagy terjedelmű összeállításom fog születni... az agyonhallgatott és a magyar irodalomból kitagadott Tormay Cécile munkásságának széles teret szenteltem. Tabu témához nyúltem és tényekre alapozóan igazságra törekedtem. Nemcsak az "átkos" ötven év alatt, de már előtte és még most utána is hallgatnak róla vagy félremagyarazzák. Fontosnak találtam egy ilyen komplex és komparatív összeállítást, a jobb megértés s hitelesebb ismeretnyújtás, az igazság érdekében. Bár aki nem akarja érteni a lényegét, az úgysem fogja e téren megerőltetni magát az összeállításom történelmi- politikai-társadalmi háttér alapján sem...

Lehet, hogy Dr. Paczoly Gyula figyelem-felhívása nélkül - talán rá sem bukkanok Tormay Cécilere, nem ismerkedhetem meg írói és társadalmi tevékenységével s maradok vele kapcsolatban (is) tudatlanabb, ismeretekben szegényebb. Neki és igazságérzetemnek köszönhetően kezdtem el a kutatásomat, s mivel ebben a pillanatban interneten keresztül lehetetlenség volt megrendelni külföldre a *Bújdosó könyvet* és Hankiss János *Tormay Cécile* c. monográfiáját rajta keresztül vásároltam meg ezen köteteket, amelyek szerencsésen megérkeztek még nyári szabadságra menetelem előtt, így a szabadságomat ezen kötetek alapos áttanulmányozásával töltöttem, kiegészítve a világhálón talált anyagokkal megszerkesztettem egy összeállítást a korabeli és jelenlegi publikációk tükrében mindkét nyelvű, egymástól eltérő esszémben, amelyek, csak imitt-amott egyeznek. Tovább kutatván sikerült Franciaországból megszerezni a *Bújdosó könyv* adaptálását és két regényét itt olasz honban is meg tudtam rendelni. Innen származnak ezeknek a borítóképei, mert az interneten nem voltak ezekről képek. Most már nekem köszönhetően vannak. Megtaláltam egy dél-olaszországi szájton Francesca De Villarosa D'Orsay grófnő emlékiratát, amire Hankiss János rengeteget hivatkozik, s ebből (is) idéztem a francia szöveget az olasz nyelvű összeállításomban.... Sajnos időszűke miatt nem tudtam lefordítani sem olaszra, sem magyarra, de feltétlenül fontosnak tartottam hiteles dokumentálás céljából az eredeti francia szövegből részleteket megjelentetni. Szerencsére szép számmal vannak olvasók a világ minden táján, akik megértik a francia szövegeket, s talán kedvük lesz saját nyelvükre is lefordítani ezeket a kiemelt részleteket.

Dr. Paczoly Gyula figyelemkeltő levelét olvasva ismerősen csengett a száműzött, nagy írónőnk neve, de kevés ismereteim voltak róla. Hogyan lehet ez? Nyomban nyomozni kezdtem, hogy kiderítsem ennek miértjét...

Fellapozván egykori felsőfokú irodalomkönyveim, s az internetes kutatásaimból rájöttem e hiányosság okára: a Kádár-korszak kommunista proletárdiktatúrájának köszönhetően elhallgatott, sőt tiltott volt mind személye, mind alkotásai.

Nem ő volt az egyetlen akit 50 évig agyonhallgattak, tiltottak, ráadásul olvasóit is üldözték, sőt még halálra is ítélték azokat, akik a *Bujdosó könyvét* otthonukban tartották, rejtegették. Vele együtt az ugyancsak világhírű irodalomtörténész professzor, Hankiss János (1893-1959) is eltűnt a porondról a vörös diktatúra jóvoltából. Ő volt az, aki monográfiát is írt Tormay Cécileről, amely szintén a tiltott könyvek listájában található.

Bujdosó írók, tiltott könyvek... Tiltott könyvek és írók... Számtalan a szeretett és ünnevelt könyvek száma az emberi történelem során, s ugyanúgy megszámlálhatatlanok az akadályozott, a máglyára küldött, megsemmisített, feljelentett vagy elhallgatásra ítélt könyvek száma. Sokan vannak írók, akik szókimondók, papírra vetik mindazt, amit gondolnak, de mindenféle ürüggyel elutasítják, üldözik, elítélik vagy egyenesen megölik őket. A századok folyamán könyvek és szerzőik politikai vagy vallási okokból kényelmetlenné váltak s erőszakkal elhallgattatták őket.

Íme néhány név a világ- és olasz irodalomból:

Francesco Bacone, Honoré de Balzac, Henri Bergson, George Berkeley, Cartesio, D'Alembert, Daniel Defoe, Denis Diderot, Alexandre Dumas (padre) e Alexandre Dumas (figlio), Gustave Flaubert, Thomas Hobbes, Victor Hugo, David Hume, Immanuel Kant, Jean de La Fontaine, John Locke, Montaigne, Montesquieu, Blaise Pascal, Pierre-Joseph Proudhon, Jean-Jacques Rousseau, George Sand, Spinoza, Stendhal, Voltaire, Émile Zola, Simone de Beauvoir, André Gide, Jean-Paul Sartre.

Vittorio Alfieri, Pietro Aretino, Cesare Beccaria, Giordano Bruno, Benedetto Croce, Gabriele D'Annunzio, Antonio Fogazzaro, Ugo Foscolo, Galileo Galilei, Giovanni Gentile, Francesco Guicciardini, Giacomo Leopardi, Ada Negri, Adeodato Ressi, Girolamo Savonarola, Luigi Settembrini, Niccolò Tommaseo, Pietro Verri, Alberto Moravia.

Ezek a felsorolt nevek csak egy kis hányada azoknak, akiket a katolikus egyház híres INDEX LIBRORUM PROHIBITORUM intézménye indexre tett. A tiltott könyvek listája IV. Pál pápa alatti, 1558-as Szent Római és Egyetemes Inkvizíció Kongregációjának vagy Szent Officium műve. Többféle változatai voltak, amelyeket csak 1966-ban nyomtak el a római inkvizíció véget értével és a kongregáció ezt felváltotta a hit doktrínájával.

Szerencsére századok után a Katolikus Egyház II. Vatikáni Konzíliuma 1969-ben véget vetett ennek a kulturális szegynének. Mindezek ellenére a világon még mindig él a szavak elleni hajtóvadászat: kb. 700 író üldöznek gondolataikért s ez alól Itália sem kivétel. Ha nem is a Katolikus Egyház, de más vallások, politikai vezetők vagy diktatúrák részéről.

Történelemről beszélni az ember történetének tárgyalását is jelenti. A könyvek, ugyanúgy mint az emberek, ugyanabban a sorsban, sikerben, megvilágításban, hódításban avagy terrorban, véráldozatban, örületben részesülnek. A tiltott könyvek a «tiltott írók, barátok, olvasótárs» szimbólumai.

Még szerencse, hogy manapság Itáliában nincs szükség olvasói engedélyre, mint a Szent Officium érvényessége idején, amikor ez az intézmény döntötte el, azt, hogy az érdekelt mit olvashat, hogy ki alkalmas arra, hogy hozzáférjen az érdekelt anyaghoz. A szabad gondolat és szabad könyv nevében minden könyvszerető feladata, hogy hasonló esetek meg ne ismétlődjenek.

Most pedig térjünk vissza a írónőkhöz, Tormay Cécile-hez: ha átfutjuk az előbb felsorolt tiltott neveket, nem kerülheti el figyelmünket, hogy archívumokban, könyvtárakban, interneten rengeteg információt, anyagot találhatunk velük és alkotásaikkal kapcsolatban, nem tüntették el őket, megtalálhatók a munkáik, a róluk írt méltatások, ma már minden érdeklődő hozzáfér. Sőt, még a kényes történelmi időszakok ünnevelt tollforgatói érdemeit ugyanúgy elismerik, mint bármely más erre érdemes alkotóét. Pl. még Mussolini kulturális értékeit is, akárcsak D'Annunzióét. Észrevettem, hogy a mai magyarországi posztbolshevik hangú méltatások nagyon tiszteletlenül szólnak erről, az egyik nagy olasz költőről, Mussolinival való kapcsolattartásán lovagolnak, de azt már elfelejtik – szándékosan – megemlíteni, hogy bizony nem volt rózsás a két ember közötti kapcsolat, egymással szembeni nagyfokú bizalmatlanság volt jellemző, s hogy D'Annunzio nem hódolt be Mussolininak s hamarosan el is távolodott a Ducétól... Elég lenne jó alaposan utánanézni, s nem a csúsztatásokkal teli méltatásokra hagyatkozni. Gróf Klebelsberg Kuno megállapítását mára vonatkoztatva jelen időben így fogalmazhatunk: **„gondolkozási restség vesz erőt az embereken, és rengeteg az odavetett, de ki nem elemzett jelszó”.**

A mai olasz irodalomtörténeti és irodalomkritikai kötetek, enciklopédiák, lexikonok terjedelmes, oldalakon keresztül tárgyalják D'Annunziót és sok más kényes történelmi korszakok irodalmi vagy kulturális, avagy politikai személyiségeit, nagyságait. De nem így Tormay Cécile esetében: az olasz sikere és könyveinek többszörös kiadása után Itáliában sem publikáltak tőle semmit. A *Bujdosó könyvének* - ellentétben a regényeivel – bizony sehol nincs nyoma sem a könyvtárakban, sem az archívumokban. Nincs nyoma sehol még utalásként sem, míg néhány regénye könyvtári vagy archívumi besorolása fellelhető, sőt antikváriumokban is elvéve meg lehet vásárolni. Franciaországban és az U.S.A.-ban még hozzá lehet férni könyvtárakban s még antikváriumokban is a *Bujdosó könyv* korabeli kiadásának egy-egy példányához!

Hazánkban viszont 90 éve tart az üldözése! Igaz ugyan, hogy a '90-es évek elején már hallani lehetett róla, könyvei is megjelentek, ha nem is nagy példányszámban, de bizonyos kulturális és társadalmi körök folytatják a lejárató- és rágalmozó hadjáratot, igyekeznek csökkenteni a tehetséges mivoltát, az érdemeit. Miért? A bátorságáért és szokimondásáért, a kritikus állásfoglalásainak szabad kinyilvánításáért, az éles és messzelátó, szinte látnoki előrelátásáért? A naplójában kinyilvánított, feltétel nélküli, az akkori Ausztria-Magyarország iránt érzett hazaszeretetéért, ami miatt sovinizmussal, nacionalizmussal, antiszemizmussal, irredentizmussal vádolták és mai is így címkézik. **A még csak 148 éves fiatal, egységes, olasz állam, Itália kommunista köztársasági elnöke hangoztatja, hogy ne szégyelljék kimondani a haza szót s a hazaszeretetre buzdít minden olasz állampolgárt, addig az ezeréves múltú Magyarország odáig jutott – s még ma is érvényes, csak éppen más szóval kell behelyettesíteni az ellenforradalom kifejezést –, ahogy Tormay Cécile írja 1918. december 9-11 naplójegyzetében: «...Ellenforradalmár! Ez a szó kezd lábra kapni, amellyel minden becsületes törekvésnek, minden hazaszeretetnek útját akarják szegni. Eljutottunk oda, hogy ma már ellenforradalom, ha az ember feljajdul az idegen megszállások miatt, ha az ország területi integritásáról vagy védelméről beszél; ha azt mondja: dolgozzunk, hogy éhen ne haljunk. ...»**

Az 1918-as európai forradalmi megmozdulásokkal kapcsolatban Fëdor Michajlovič Dostojevskij *Egy író naplójában* az alábbiakat jegyezte le:

«az internacionálé elhatározta hogy a zsidó forradalom Oroszországban vegye kezdetét... el is fog kezdődni...»

«és nincs egy jó ellenzékünk arra...»

«a lázadás ateizmussal és minden gazdagság zsákmányolásával kezdődik, megkezdődik a vallással szembeni ellentmondás, a templomok lerombolása és azok raktárokká alakítása...»

«vér borítja be a világot, a zsidók anarchiává változtatják Oroszországot, a zsidó és segítőtársai és az átok az orosz ellen van, egy félelmetes és kolosszális forradalmat lát előre, amely a föld összes monarchiáit megrengeti, de ehhez 100 millió fejre (Szerk. mgj. fejhullásra) lesz szükség... az egész világon vér folyik majd...»

Tormay Cécile az ún. őszirózsás forradalom eseményeit megörökítő naplójában, a *Bujdosó* könyvben kemény kritikával illeti az általa felelős magyar és zsidó politikusokat s felelőssé teszi mindazokat, akiknek jelentős szerepük volt a bolsevik forradalom kirobbantásában, a történelmi Nagy-Magyarország trianoni szétmarcangolásában. Nem ír se többet, se kevesebbet a megtörtént igaz eseményeknél, amelyeknek szemtanúja és elszenvedője. Ezekkel kapcsolatban elmélkedik tudására, ismereteire támaszkodva. Mindaz, ami a kommunista korszak által hírhedtnak minősített, halálra keresett és betiltott könyvében olvasható, valós tények, amelyek igazolódnak *A kommunizmus fekete könyve* c. vaskos könyv szerzői által írtakkal.

«A *Bujdosó* könyvet – írja Bruno Ventavoli irodalomtörténész és kritikus – elárasztja egy, a zsidókkal szembeni, kellemetlen megvetés. De az ilyen hangtónus irányadó az antiszemita nehezítés eredetének megértése szempontjából.»

Hankiss János többek között a következőket írja naplójáról, amiről sokan, mint regényről tesznek említést, holott evidens, hogy nem regény hanem történelmi emlékirat – ahogy ifj. Tompó László irodalomtörténész is hangsúlyozza –, amely szerintem történelmi esszének is beillő kordokumentum:

«Nem is vonta volna senki kétségbe a *Bujdosó* könyv tárgyilagosságát, ha a felelősséget csak Károlyi Mihályra nézve mondta volna ki. A zsidó szellem felelősségét azonban ebben az időben éppen a jobb érzésű zsidók állapították meg - talán csak abban nem voltak bölcsek és következetesek, hogy amikor a vihar elvonult, a rosszul értelmezett szolidaritás nevében nem vonták le megállapításuk konzekvenciáit. A *Bujdosó* könyv sem mond ennél többet. Vészi Józseffel való beszélgetése és a 24 népbiztosról írt sorai világosan leszögezik álláspontját. Nem állt egyedül az az ötszáz, akire a becsületes és jóhiszemű Vészi a felelősséget korlátozni szerette volna: ez az ötszáz szörnyeteg nem volt gyökértelen ördögsekér, és a bajon csak úgy lehetett volna segíteni, ha megjavítja magát az a humusz, amelyikből mérges táplálékukat szívták. És ha uralmuk alatt nem is, azután nagyon sokan álltak melléjük, legalább abban az értelemben, hogy író hadjáratot indítottak mindenki ellen, aki a Kun-Pugány-Szamuely-korszak teljes likvidálását követelte, s úgy akarták feltüntetni a szörnyű kínokon keresztülment nép reflex mozdulatát, mint „második forradalmat”, vagy „fehérterroret”. Azok a kifogástalan magyar zsidók, akik a kommün idején - ha kisebb mértékben is - maguk is szenvedtek, s nem tántorodtak meg, talán egyszer s mindenkorra megoldhatták volna a zsidókérdést, ha nem engedték volna a szofizmák és a struccpolitika mellékvágányára siklani a kérdést, s lett volna erejük elvégezni „önmaguk revízióját” a világban, a maguk hagyományaiban s országos szerepük túlzásaiban. Röviden: ha a *Bujdosó* könyvet nem tekintették volna személyes sértésnek, hanem a nagy betegség olyan röntgenképének, amely tökéletes tisztaságával az ő gyógyulásukhoz is vezethet.»

Történelmi dokumentum ez a *Bujdosó* könyv, személyesen átélt és végigrettegett élményein keresztül jeleníti meg előttünk a kommunizmus és a «dicsőséges»-nek feltüntetett s nekünk az elhittetni akaró Tanácsköztársaság igaz, sátáni arcának szörnyűségeit.

Ne felejtjük el, hogy egyetlen egy nemzet, ország sem szenvedett el ilyen gyilkos amputációt, mint az ezeréves múltú hazánk, a történelmi Magyarország, a Nagy-Magyarország. Az első világháború győztes hatalmai az ezeréves múltú magyar állam, Magyarország területének kétharmad részét szakították el, amitől rettegett az író, és sajnos bekövetkezett 1920. június 4-én végérvényesen, amely valóban egy nemzeti

tragédia, a magyar nemzet tragédiája: a trianoni paktumnak köszönhetően a szántóföldek 61,4 %-a, az erdők 88 %-a, a vasútvonalak 62,2 %-a, a kiépített utak 64, 5 %-a, az öntöttvastermelés 83,1 %-a, az ipari létesítmények 55,7 %-a, a volt Magyar Királyság bank- és hitelintézetének 67 %-a más nemzetekhez került. A 19 milliós lakosság 7 millióra csökkent. 1918 után Magyarországnak nem volt többé tengeri kikötője, amelyet több mint 800 éven át tartott kezében.

Dr. Légrády Ottó 1930-ban publikált «Igazságot Magyarországnak» c. írásában mondja: «Megnyomorították a németet, a bolgárt és törököt is. De... azoknak levágták egy-egy ujját, a magyarnak pedig kezét, lábát». Minderről és a társadalmi-politikai háttérrel részletesebben beszélek az olasz nyelvű komparatív összeállításomban és az ettől eltérő, de szintén a publikációk tükrében összehasonlító magyar nyelvű írásomban.

Már Kun Béla Magyarországnak idejében a halálra ítélt író és naplójának kézírata, a jövő *Bujdosó könyv* után folyt a hajsza. Majd pedig 1945-től e naplójának köszönhetően vált az író fekete báránnyá, s nemcsak a *Bujdosó könyve*, hanem az összes munkája tiltottá vált.

1945-től, 50 év kényszerített elhallgattatás után az utóbbi években két kis kiadó újra megjelentette Tormay Cécile könyveit, ugyanúgy az elhallgattatásra ítélt irodalomtörténész, Hankiss János monográfiáit is. Mégpedig először az író halálának 70 éves évfordulója alkalmából jelent meg a *Bujdosó könyv* a Gede Testvérek kiadásában. Ez alkalomból konferenciákat is rendeztek hazánkban az íróról. A Tormay Cécile Kör honlapján (<http://www.tormayc.webs.com/tckor.html>) elérhetőek Tormay Cécile, Hankiss János munkái és a konferencián elhangzott előadások anyagai.

Az *Osservatorio Letterario* 71/72-es számára tett kutatásaim során Tormay korának történelmi-politikai háttérével kapcsolatban sok értékes információra tettem szert a világhálón talált tanulmányokon keresztül, melyeknek írói (életrajzírók, filozófusok stb.) szerint a zsidó Lukács Györgyöt, alias Georg Löwinger személyes felelősség terheli a korabeli magyar szellemi élet erőszakos, hatósági eszközökkel történő homogenizációjáért és több kiemelkedő magyar filozófus (például Hamvas Béla, Kerényi Károly), valamint író (például Nemes Nagy Ágnes, Weöres Sándor, illetve az Újholdasok) tönkretételéért, elhallgattatásáért, emigrációba kényszerítéséért vagy a szellemi életből való kiszorításáért; mint ennek a homogenizációs folyamatnak egyik programadója és szellemi útmutatója, és a Párt szempontjából nemkívánatos alkotók listáinak összeállítója.

Ilyen például az olasz, muzulmánna konvertált **Claudio Mutti avagy Omar Amin *Il Vangelo secondo Lukács*** [Lukács Evangéliuma] c. írása. Tormay Cécile által többször is emlegetett Lukács György rovására az - az én fordításomban - alábbiakat írja többek között:

« Lukács György, alias Georg Löwinger (1885-1971), életének két, rövid ideig tartó időszakában töltött be felelős pozíciót a kormányban. 1919-ben, az ún. Kun Béla irányította Tanácsköztársaság idején politikai biztos volt az ötödik Vörös Hadosztálynál, azon felül, hogy közoktatásügyi népbiztos tisztséget is viselt; majd 1956-ban, a Petőfi Kör és a Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjaként oktatásügyi miniszter lett a Nagy Imre első kormányában.

De Löwinger-Lukácsnak, Magyarországra való visszatérését követően, a magyar kulturális életre ható leghatározottabb, legerőszakosabb és legfertőzőbb beavatkozása 1945 és 1946 között történt, mégpedig akkor, amikor tagja lett a Tudományos Akadémiának, és kinevezték a budapesti Egyetem filozófia és esztétika professzorának. Löwinger József bankár ivadéka „a lelkek igaz vezetője, egy viszonylag liberális szellemi diktátora lett, akinek minden szava törvény volt. (...) Élő példája volt a rezsim toleranciájának, amelyet a legcsiszoltabb elmék irányában tanúsított” Ezekkel az idillikus szavakkal jellemzi egy másik híres, Magyarországon született „tévelygő zsidó” (előbb marxista, majd katolikus és végül természetesen liberális): Fischel Ferenc alias François Fejtő, aki Raymond Aron-nal megalapította a Szabadságok Európája Intellektualistáinak Bizottságát. Hogy mi volt Fischel-Fejtő szabadságról alkotott koncepciója, azt Lukács munkásságával kapcsolatos írásaiból következtethetjük ki, miszerint Lukács „a nagy reformok megvalósítására a Kommunista Pártot minden kulturális tevékenység mecénásává és védelmezőjévé, egy gyűjtőközponttá akarta tenni az oktatás demokratizálása és modernizálása, a kulturális alapok szélesítése, a szellem emancipációja céljából. Elérkezett a pluralizmus és a „dialogus” ideje.

Ilyen meghatározó apológia előtt egyszerűen elképedünk, ha csak arra gondolunk, hogy a pluralista Lukács a fasiszta és antidemokratikus sajtótermékek jegyzéke, az igazi és valós *Index librorum prohibitorum* (A tiltott könyvek indexe) szerkesztésével megbízott komisszió tekintélyes tanácsadója volt; amelyet 1945 és 1946 között három füzetben, több kiadásban jelentetett meg a Miniszterelnökség sajtóosztálya. Akkoriban egy középírányzat-többségű koalíció volt kormányon, amelyet egy, a Kisgazda Párthoz csatlakozott egyházi ember irányított.

A katalógus - ugyanabból az inkvizítori mentalitásból származott, mint Lukács néhány évvel később alkotott hírhedt könyve, *Die Zerstörung der Vernunft* - amely egy kiemelkedően gyakorlati funkcióval rendelkezett, amely jelezte a rendőri hatóságoknak a lefoglalásra és megsemmisítésre ítélt magánkönyvesbolti és magánkönyvtári „fasiszta és antidemokratikus ihletésű” írásokat s mindezt a magyar esküszegő Miklós Béla tábornok 1945. április 28-án nyilvánosságra hozott 530-as rendelete alapján. A közkönyvtárak indexre tett könyveit a mindennapi olvasóközönség számára elérhetetlen, különleges osztályra szállították. Az összességében több mint 160 oldalas jegyzékben ábécé sorrendben, az elmúlt

húsz évben nyomtatott könyvek, folyóiratok, füzetek, zenei kották, rölapok és propaganda nyomtatványok sorakoznak. Nemcsak magyar nyelvű szövegekre vonatkozik, hanem a két világháború között Magyarországon megjelent, bizonyos olvasottságnak örvendő német, olasz, francia, angol, spanyol kiadványokra is. Az indexre helyezett könyvek között szerepel természetesen *Sion bölcseinek jegyzőkönyvén* és a zsidó kérdéssel kapcsolatos teljes anyagon kívül, Hitler, Mussolini, Joseph Goebbels, Alfred Rosenberg, Pavolini, Farinacci írásai valamint a horogkeresztes vezér Szálasi Ferenc munkái is. Ugyanitt található a híres magyar irodalmárok könyvei is: Erdélyi Józsefé (a 'népies' költőé, akit már Horthy idején is elítéltek), vagy Tormay Cécile-é, (akitől Olaszországban Gabriele D'Annunzio fordított). A nem magyar írók közül a következő nevek olvashatók: Berdjajev, Céline, Chesterton, Gide, Panait, Istrati, Keyserling, Malynski, Maurras, Moeller van den Bruck, Ossendowski, Carl Schmitt, Werner Sombart, Othmar Spann Az olaszok közül idézhetjük az alábbi neveket: Giuseppe Bottai, Armando Carlini, Ernesto Codignola, Enrico Corradini, Carlo Costamagna, Julius Evola, Arnaldo Fracalori, Giovanni Gentile, Balbino Giuliano, Salvator Gotta, Guido Manacorda, Mario Missiroli, Romolo Murri, Alfredo Oriani, Sergio Panunzio, Giovanni Papini, Concetto Pettinato, Giorgio Pini, Giovanni Preziosi, Carlo Scarfoglio, Nino Tripodi, Gioacchino Volpe.

A lukácsi „kulturális alapok szélesítése” tervbe belép a siralmas B Lista kiállítása, a „politikailag megbízhatatlan”, hallgatásra és polgári jogok elvesztésére ítélt értelmiségiek lajstroma.

A Lukács ötlötté számúzó lista illusztris áldozatai közül megemlítendő Hamvas Béla (1897-1968), Weöres Sándor, a magyar Rimbaud, akit „én mesteremnek” hívott; Szathmári Botond filozófus, akit a „platóni hagyományok folytatójának” nevezett. Hamvas Bélának köszönhető Magyarországon Guénon és Evola munkáinak megismerése. [...]

[...] Íme egy fiatalkori lukácsi írás, amely úgy tűnik, szinte megelőlegezve kinyilvánítja a későbbi inkvizítor Lukács világos, pragmatikus, kriminális aszkétizmusát: „A lélek megmentésére – írja Lukács - fel kell áldozni magát a lelket: a misztikus etikától kiindulva kegyetlen *Realpolitikerré* kell válni, nem egy mesterséges megszorítást kell megszegni, hanem a „Ne ölj!” abszolút parancsolatot. [...]» (Ford. © Dr. B. Tamás-Tarr Melinda)

Találtam korabeli, Kádár-éra alatti és jelenkori írásokat, méltatókat és lejáratókat egyaránt. Éppen ezért, a korrektabb és teljesebb, valamint igazság kedvéért nemcsak Tormay Cécile életrajzi keresztmetszetét kívántam nyújtani, hanem több nézőpontú és ideológiájú korabeli és kortárs publicisztikák tükrében az adott nemzetközi és hazai társadalmi-politikai körképet is adni. Mivel Olaszországban sem nagyon lehet róla anyagot találni, az interneten az Olokaustos honlapon csak elmarasztaló, sorokat olvasni, kötelességemnek tartottam vele szemben ellentétes, jelenkori méltatásra is felhívni a figyelmet, mert így kerek az egész.

Sajnos, mint ahogy a kommunizmus embert-lelket eltíró diktatúrája alatti években, úgy most is található bulvárlapokhoz hasonló, alpári stílusban írt írások is személyével és munkásságával kapcsolatban.

Internetes kutatásaim során bukkantam az alábbi ismertetőre egy aradi internetes irodalmi folyóirat szájtján a Tormay Cécillel kapcsolatban: „*A magyarok lesbikus, zsidófaló nagyasszonya*” címmel közölt írás előtt Onagy Zoltán szerkesztette *Bőség zavara* rovatban az alábbi bevezető sorok olvashatók: «Élete utolsó évtizedében gróf Ambrózy-Migazzi Lajosnéval él közösen vásárolt villájukban Mátraházán él. Ekkoriban a grófné szerkeszti A Magyar Asszonyt, s Tormay Cécile életművet is ő rendezte sajtó alá.

Akarjuk, nem akarjuk, van abban valami szánalmasan groteszk a mindenkori magyar politikai viszonyokra nézve, hogy a korban „fajtalanságnak” számító nemi identitása ellenére ő a két világháború közt működő legnagyobb létszámú nőszerzetének vezetője, és a rendszer felkent nőírója. Az, hogy ki milyen nemi identitással éli az életét, legteljesebb mértékben magánügy, de bizonyos közügyek és a legteljesebb mértékű magánügyek, hogyan is mondjam, ütik egymást. Mint ebben az esetben is.»

Onagy írása ezen mód indul:

«Különös író halt meg hetvenkét éve Mátraházán, szeretője karjában. Ha igaz. A neve – jó okkal – tökéletesen ismeretlen a kortárs olvasó előtt, véletlenül bukkantam rá alföldi nagyszüleim könyvraktárában. Tormay Cécile-nek hívták. Nem az egyetlen író a magyar irodalomban, akit nullára ír a politika, de a kevesek közé tartozik, aki valójában megszűnt létezni. Legismertebb könyve a proletárdiktatúra naplószerű feldolgozása, a *Bujdosó könyv*. Érdemes belenézni, a neten olvasható. Fénylő csillag ő az irredenta irodalom egén.

Kezdjük talán azzal, hogy lesbikus, elszereti gróf Zichy Rafael feleségét. A korabeli sajtó megírja, ő pedig feljelent mindenkit, mint ez manapság is szokás. És megnyeri a pereket, ez is szokás. Eddigre elkészül a nagy könyv, ő pedig közéleti pályára áll. [...]»

Gusztustalannak találom, a bulvárlapok stílusához hasonló magatartást. Az irodalmi tevékenységének méltatásához semmi köze a valós vagy valótlan szexuális mivoltjának fejtegetése. Ez a magánszférához tartozik.

Ezzel a cikkkel kapcsolatban az alábbiakat jegyezném meg, teljes mértékben osztozván a Szent István Lovagrend lovagja, **Sümegh László** CSR matematika-fizika-kémia szakos tanár, ny. gimnáziumi igazgató, közoktatási szakértő következő gondolataival, ismervén a *Bujdosó könyv* teljes tartalmát és Kádár Judit erről szóló tipikus posztbolshevik zsargonon írt kritikáját:

«Emiatt a „másnap is elmentem” miatt írja K. J., hogy ez álnapló, mert látszik az utólagos rekonstrukció. Mindenki, aki egy naplószerű írást kiad, ennyi utólagos bejegyzést igazán megtehet, különösen azért, mert a

szerző Bujdosó könyvet írt, és nem Bujdosó naplót. Kilóg a lóláb, egyértelmű K. J.-nek az ízléstelen kötőködése a kákán csomót keresése.”

Írói sikereinek eredménye, hogy Klebelsberg Kunó kultuszminiszter megbízza a Nyugattal egyenrangú, keresztény szellemű Napkelet című folyóirat szerkesztésével.

Olvasom, hogy az Országos Széchenyi Könyvtárban a *Napkelet*ből egyetlen példány sem fellelhető, ezeket mind megsemmisíthették, ha valaki mégis szeretné olvasni a régi példányokat, csak mikrofilmen jut hozzá. Pedig nem akármilyen szerzők fémjelzik a folyóiratot, olyanok, mint Áprily Lajos, Herczeg Ferenc, Kodály Zoltán, Reményik Sándor, Sík Sándor, Mécs László, Szerb Antal, Németh László, Jékely Zoltán, nem akármilyen nevek. A *Napkelet* fedezi fel Kolozsvári Grandpierre Emilt és Hamvas Bélát, ennek ellenére keresztény értékrendje miatt, a *Nyugattal* ellentétben még ma is agyonhallgatják, napjaink középiskolása csak a Nyugatosokról tanul, a *Napkeletet* egyáltalán nem ismeri.

Tormay csodálatos beszédeket ír, kitűnő szónok, az a megtiszteltetés éri, hogy személyesen köszöntheti a Pestre érkező Kormányzót a parlament lépcsőjén. A nemrég készített Horthy filmben feltűnik egy pillanatra, én ebben a filmben láttam az írónt mozgóképen először és utoljára. Ez a köszöntő beszéd is rossz pont, amiért még jobban lehet gyűlölni.

1918-ban megalakítja a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségét a MANSZ-t. Jól érzi, hogy szükség van egy olyan nőszervezetre, mely célul tűzi ki a haza, a család és a vallás védelmét. A MANSZ a húszas, harmincas évek legnagyobb civil szervezetévé lesz, több mint egymillió (!) taggal. Ezek ismeretében nem meglepő, hogy Madame Curie halála után őt hívják meg a Nemzetek Szövetsége Értelmi Együttműködési Bizottsága élére.

Közben ír, folyóiratot szerkeszt a MANSZ és a párizsi nemzetközi szervezetet vezeti. A munka rabszolgája magánélete nincs, többnyire csak nők társaságában látják, ez megint lehetőséget kínál az ízléstelen támadásokra.

Kapóra jött az egyre jobban virágzó liberális sajtónak gróf Zichy Rafael válási ügye. Akkoriban az arisztokratáknál ritka volt a válás, szerelmi ügyeiket, viszonyaikat válás nélkül intézték. Gróf Zichynek jól jött volna, ha a válást felesége hibájából mondták volna ki ezért megpróbálta bizonyítani, hogy Tormay lesbikus és elszerezte a feleségét. Ilyen indokkal akkoriban, - megjegyzem ma hasonlóképpen - még a katolikus egyháznál is eredményesen kérelmezheték a házasság érvénytelenítését. A hosszú hónapokig tartó per, ahol a gróf lefizetett tanúi próbálták bizonygatni az író nő szexuális elferdülését, nem hozott sikert a koncepciók vádak kiagyaloí számára. A liberálisok legnagyobb bánatára Tormayt nem találták bűnösnek, sőt a hamis tanúzás miatt Zichy gróftól elítélték. A többéves huzavona, az állandó támadások viszont nem múlnak el nyomtalanul, egészségi állapota hirtelen rosszabbra fordul, és a Mátraházán betegeskedő író 1937. áprilisában 62. évében öröklétre szenderül. Sajnos már nem tudja befejezni *Ősi küldött* című regényének harmadik kötetét.

„*Rettenetes nép vagyunk mi!*” írja az író halálakor a szintén méltatlanul mellőzött Mollinár Gizella, majd így folytatja – „nem tudjuk egymást meglátni, meghallani... mert mindig közénk állnak. Hogy kik? Akiknek érdeke, hogy minél többet veszünk el egymástól, minél jobban pusztítsuk egymást, és minél kevesebben legyünk...” Ma is mennyire igaz, szinte próféta szavak!

Ellenségei nem elégedtek meg halálával. A II. világháború után nevét még említeni sem volt célszerű, Tormay Cécile-t, a zsenit, a számtalan nyelven sok-sok kiadást megélt Corvin koszorús író még az emlékezetből is ki kellett törölni. A Fiumei úti sírkertben lévő sírját megszüntették - szüleivel, nagybátyjával nyugodott – a maradványokat elhamvasztották, és a Farkasréti temető egyik urnasírjába helyezték. Szobrát, emléktábláit összetörték, mindent megtettek azért, hogy az emlékét is kitöröljék a magyar irodalom Parnasszusából.

Életében mindent megtettek, hogy meghurcolják, ma mindent megtesznek, hogy őt és életművét a magyar irodalomból kitöröljék. »

A Kádár-éra kommunista oktatás- és kultúrpolitika diktálta légkörben az MTA által kiadott, újra kiadott „A magyar irodalom történeté”-ben - az ún. spenót sorozatnak csúfolt, ami mindenki által elérhető volt a könyvtárakban a mi tanulmányi éveinkben is és most is - azért csak szerepel, ha csak szűkszavúan is, de egy-egy utalás erejéig.

VI. kötet a „Konzervatív irodalom” fejezetben a következők olvashatók:

A 160. oldalon: „1923-ban a Magyar Irodalmi Társaság támogatásával induló Napkelet a háború utáni írónemzedék folyóirataként jelentkezett, a keresztény nemzeti írók tömörítését foglalta programjába. **Tormay Cecil szerkesztette**, előbb Horváth János és Hartman János, majd Németh Antal és Kállay Miklós közreműködésével. [...]”

A 162. oldalon utalás rá: „[...] A városi élettel nem tudtak megbarátkozni és benső kapcsolatba kerülni: Szabolcska Mihály, Kozma Andor vagy az irredenta költészet éppúgy "bűnös Budapestről" beszélt, mint **Tormay Cecil rosszindulatú Bujdosó könyve**. [...]”

A 164-165. oldalon: «[...] „A keleti forró vér és a nyugati hűvös fegyelem összeütközése mint motívum, a kereszténység elleni Árpád-kori lázadások magyarázata s egyéni tragédiák szülője azonban szinte közhellyé

vált az irodalomban s méginkább a nacionalista publicisztikában”– írja irodalomtörténetében Schöpflin Aladár. **(Tormay Cecil Az ősi küldött című romantikus trilógiája a 13. századi magyar történelemre ezt az ellentétet vetíti rá.)** Ugyanígy az erkölcsi idealizmus optimizmusával mérsékelt fájdalmas, tragikus eszmekör, a nemzeti magárahagyottság, az „egyedül vagyunk” egyszerre hősi és gyászos, fenséges és tragikus színekbe öltöztetett hitvallása is Herczeg műveiben fogalmazódott meg példát állító módon. [...].”

„[...] Herczeg Ferenc, **Tormay Cecil** és az akadémikus konzervatív irodalomnak nyomukban járó írói (Csathó Kálmán, Zsigray Julianna) a múlt század utolsó harmadának zavartalan életérzését, az "úri magyarság" életstílusát őrzik műveikben, klasszikus emelkedettség és ünnepies pózok objektívnek tűnő formáiban vagy az anekdotázó elbeszélés, meleg kedély, az intim kedvesség és szórakoztató történet romantikájában. Jókai, Mikszáth, Gárdonyi hagyományát idomítják hozzá egy önmagát túlélő társadalom életideáljához. [...].”»

A 168-169. oldalon az alábbi szűkszavú információ olvasható: «Tormay Cecil 1876-ban született, 1937-ben halt meg. Megalapította s indulásától halála évéig szerkesztette a Napkelet című folyóiratot. Vezetője volt a keresztény-nemzeti kurzus céljait szolgáló Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének (MANSZ).

A század elején megjelenő, utánérzésekből született novellái keresett eszközökkel, üresen csillogó művészséggel középkori és mitológiai tárgyakat dolgoztak fel (*Apródszerelem*, 1900; *Apró bűnök*, 1905). Első nagyobb műve (*Emberek a kövek között*, 1911) finom műgonddal megírt, impresszionista stílusú regény: a horvátországi Karszt vidéken játszódik, misztikus jelképpé növekedik benne az öntudatlan boldogságban élő kecskepásztor lány és az alföldi legény szenvedélyes szerelme. Sorsukban a faji alkat és a determináló természeti környezet különbözősége nyilvánul meg: a lány ösztönös, mintegy a természettel együtt élő lény, míg a legény egy haladottabb világból érkezik a számára idegen környezetbe, érzélemvilága gazdagabb és többérté, mint amazé. Az egyéni sorsokat nagy, elemi erők törvényei irányítják – mondja a regény –, eleve kijelölt sorsa elől senki sem térhet ki. Két fiatal tragikus szerelme is a természeti környezet – a vad, zabolátlan szláv hegyvidék és a hallgatag magyar alföld – ellentétét hivatott érzékeltetni. Legnagyobb sikerű műve, *A régi ház* (1914) a vérkeveredéssel, a fajok asszimilációjával foglalkozik – Thomas Mann *Buddenbrook*-járá emlékeztető – nemzedékregény mintegy évszázados időt átívelő formájában. A vagyonos német városi polgárság meghonosodását és lassú beolvadását három nemzedéken kíséri végig. Ulwing Kristóf építőmester alapítja meg a család vagyonát, a pesti Duna-parton álló régi házat is ő emelteti; szilárd, erős akaratú ember, a polgári haladás híve: arra büszke, hogy neki is része van a gazdagodó és szépülő város életében. A következő nemzedékek nem öröklik az öreg Kristóf erélyét és polgári józanságát: fia tehetetlen és gyöngy ember, nincs benne már kezdeményezés; tétlenül nézi, hogyan megy veszendőbe apja vagyona; az unoka pedig már züllésbe is sodródik, híján van minden polgári erénynek. A harmadik generációhoz tartozó Ulwing Annának lesz a sorsa, hogy családi életének tragédiája árán is megértse az idő jelét és a férje sorsában rejlő célzatos üzenetet. Illey Tamás elszegényedett dzsentrí már nem éri meg ősi földjei visszavásárlását, pedig ez lett volna élete értelme: „Csak az a család marad meg, melynek a gyökere a földben van. A városi kövezetre hiába hinti a fa a magvát, ott nem létezhetik tartós élet. A polgári családok csak házak, a legtöbbje három emberöltőre szól. A falusi ember a föld.” A regény befejezéséből dzsentrí nosztalgia és misztikus jelentés szól. Férje halála után Ulwing Anna Illére költözik – s a regény ezáltal azt is mondja, hogy vissza kell találni és azonosulni kell az ősi földdel, s a városnak találkoznia kell a vidékkel, mert a magyarság igazi őrzője a föld.

Az *Emberek a kövek között* és *A régi ház* nem érdemtelenül jutott elismeréshez (Horváth János a harctérről küldte haza elismerő, méltató bírálatát. *A régi házat* az Akadémia Péczely-díja jutalmazta, és mindkét regény több külföldi kiadást ért meg). De Tormay számontartható értéket adó pályája ezzel le is zárult. Gondosan cizellált novellái (*Viaszfigurák*, 1918) az első kötetek témáit ismétlik, vagy a művészsors és a művészi szép problémáját feszegetik – kevés eredetiséggel, sok romantikával, a századelő miszticizmusának eljárásai szerint, mely a vallásos gondolatot is az artisztikum pompájába burkolta. Hivalkodó írói becsvágyával sem élményvilága, sem mondanivalóinak tartalma nem állt arányban; a forradalom után hivatalosan elismert nagyság lett, irodalmi szalont tartott fenn, folyóiratot szerkesztett és politikai szerepléshez is hozzájutott – csak művei nem születtek már. Amit ezután írt: a hivatalos apologetika ismérvei szerint készült.

Hírhedt naplója, a *Bujdosó könyv* (1921–22) a forradalomról rajzolt torzkép, útszéli módon rágalmozó. Gyűlölködve mondja, hogy a magyar alkattól idegen minden társadalmi radikalizmus, a forradalmak is idegen fajúak, elsősorban a zsidók hozták az országra; de a forradalomban vétkes a magyarság eredeti mivoltától elidegenedett „bűnös Budapest” is. Élete nagy művének szánt történelmi trilógiája, az *Ősi küldött* (1934–1937) befejezetlen maradt. Mint sok korabeli történelmi regény, az elkészült két kötet is (*A csallóközi hattyú*, *A túlsó parton*) a magyarság régi hitének és régi nagyságának eltűntén borong, és a győzhetetlenség érzületének akar ébresztője lenni, hogy kiölje a nemzeti kishitűséget és lemondó hangulatot. **A műnek azonban nincs igazi, átható gondolata: élményvilága szűkös, leírásai hosszadalmas, érdektelen epizódokat sorakoztatnak egymás után, a hangsúly mellékes motívumokra terelődik s nyelvi választékosságát, előkelő tónusát, festői díszítéseit már a korabeli olvasó sem érezte időszerűnek.** Korrajzának történelmi hitelességét is vitatták a megjelenéskor: a trilógia a 13. századra teszi a kereszténység és a pogányság összeütközését. Finomnak

szánt célzataiból az olvasható ki, hogy hősének, Ungnak a sorsában, tépelődéseiben a magyar tragédiát kívánta ábrázolni, Kelet és Nyugat végzetes összeütközését és a hajdani honfoglaló magyarság dicsőségének elvesztését. Ung Párizsból tér haza, az országot Batu kán barbár hordái fenyegetik, a király hatalmát visszavonás bénítja és a betelepült kunok is veszedelmet ígérnek. Szerelme, Kinga elpusztul, a betörő tatárok fölégetik az országot, a király csatát vesz Muhinál és fut nyugat felé. Ung elindul, hogy megkeresse a régi istent, mert a büszke és bátor népnek a kereszténység lett a megrontója. „Valamikor a mi öklünkől reszketett a világ, reszkettek a német tartományok és a gallusok agyába rontottuk a kardunkat. Valamikor adót fizettek sok körülvaló szomszédok és hódolt fejedelmek és népek térdeltek a magyar király előtt.” Bár eszközei finomabbak, előadása és célzatossága tartózkodóbb színezetű – *Az ősi küldött is a kor nacionalista szellemű ábrándkergető irodalmához tartozik.*» [Kiemelések tőlem.]

A 188. oldalon a *Kiadások* címszó alatt: «[...] *Tormay Cecil: Apródszerem. 1900. – Apró bűnök. 1905. – Emberek a kövek között. 1911. – Régi ház. 1914. – Viaszfigurák. 1918. – Bujdosó könyv. 1921–22. – Az ősi küldött. 1934. – A fehér barát. 1937. [...].*»

A 189. oldalon az *Irodalom* címszó alatt: «[...] *Tormay Cecil: Horváth János: T.C. BpSz 1916. 310–316. – Hankiss János: T.C. [é.n.] – Kardos László: Az ősi küldött. Vál 1934. máj. 77–78. – [...].*»

A Magyar Kulturális Örökség Minisztériuma által támogatott, Olaszországban 2002-ben megjelent „*A Magyar Irodalom Története*” A5-ös formátumú, vaskos kétkötetes, nagyon apró karakterekkel szedett 2. kötetében hat és fél oldalon *Tormay Cécile : a száműzött író* címmel az alábbiakkal indul Bruno Ventavoli róla szóló kritikai tanulmánya, amelyről úgy vélem, hogy sokkal objektívabb Tormay Cécile irodalmi- és politikai tevékenységével kapcsolatban, mint a a XX. századbeli és a jelenkori, őt semmibevevő, lenéző vagy gúnyoló kritikusoké. Amit ír, abból látszik, hogy ismeri eléggé a műveit, olvasta, s azok alapján fejti ki Tormay Cécile munkásságát elemző gondolatait, amelyek szembeötlően hitelesebb képet festenek az írónról, nem úgy, mint akár a „Nagy Spenótból” idézett marxista-leninista, kommunista kritika:

«Igen eredeti személyiség a századeleji magyar irodalom színpadán: Tormay Cécile nagy tehetségű író (Budapest 1876 – Mátraháza 1937), aki képes kifinomult pszichológiai részleteket nyújtani a női lélekről, amely a kor ellentmondásaira reflektál és képes indulatos politikai állásfoglalásra az ultraradikalista konzervativizmus mezején. Német eredetű családban született (a nagyapját Krenmüllernek hívták), amely 1896-ban nemesi rangot kapott a millénium évfordulóján, arisztokrata és kozmopolita környezetben nővekedik és formálódik szellemileg. Olaszországi útjai során megismerkedik D’Annunzióval aki két novelláját lefordítja. [Mgj.: A tanulmányíró sajnos nem említi melyik két novellája az.] Franciaországban kiváltja Anatole France tiszteletét és barátságát, aki ünnepli azt a készségét, amellyel képes „az egyszerű és élettelen dolgokat” életre hívni. Kifinomult nyelvi tehességgel megáldott, visszafogottan debütál verseinek, úti beszámolóinak, novellagyűjteményeinek publikálásával. Az „*Apró bűnök*” (1905) c. köteté nem vívta ki a megérdemelt visszhangot. Ugyanis Tormay „outsider”-nek [nem kedvelt], ügyes dilettánsnak és másodrendűnek tartották a fővárosi irodalmi körökhöz viszonyítva. Neveltségéből és természetből indítatva a bohém írók és a *Nyugat* progresszív laboratóriuma így rajzolják meg profilját. Nem jár kávéházba, elegáns dolgozószobájában elszigetelve, az antik művészetek és értékes családi emlékek között alkot.

Első regénye, az *Emberek a kövek között* (1911) külföldön nagyobb sikert ér el, mint hazájában. Magyarországon a recenziót nagy figyelemmel, de bizonyos hidegséggel egy nő írja, a költő és festőművész Lesznai Anna. A kritika szerint azért, mert a főszereplő alapos és csodálatra méltó elemzésének nem megfelelő egy eléggé szilárd narratív struktúra. [...].»

Az irodalomtörténész és kritikus elemzi, bemutatja az első regényével együtt a *Viaszfigurák*, a *Régi ház* és a *Bújdoso könyv* c. műveit. Ellentétben a hazai kádári (Kádár János korabeli – jelenlegi, 1956-ban született Kádár Judit) kritikával vagy az olaszországi Olokaustos zsidó honlapon Tormay Cécilről írottakkal az alábbiakban méltatja Tormay íráskészségét és a *Bújdoso* könyvet, anélkül, hogy hírhedtnek bélyegezné, mint ahogy a fentiekben idézett szöveg vagy K.J. írása teszi –:

«[...] Tormay nagyszerűen pompás narratívájában a válságban lévő Monarchia irodalmi és ideológiai vitái tükröződnek. A világháború kirobbanásával és a régi rend felbomlásával irodalmi tevékenysége egyre inkább politikai ízüvé változik. A költői metaforák, a gyötrelmes szerelmi történetek átadják helyüket egy mindjobban maró és ideológiai prózának. Igaz és valós védőbeszéd a haza megmentéséért, a magyarság és a kereszténység hagyományos értékeiért. 1918-19-ben Tormay nyíltan színre lép. Gyűléseket szervez. Konferenciákat ad. Csatlakozik a konzervatívok csoportjához, amely igyekszik kitartani a Tisza István meggyilkolását követő zűrzavarban. Hevesen támadja Károlyi gróft a liberál-polgári forradalom támogatóját, akit tehetetlennek, gyengének, árulónak tart. Különösen ráront a hatalmat kezébe vevő kommunista értelmiségre, akik az országot a bolsevik anarchia felé akarják evezni. A Kun Béla-rezsim alatt Tormayt halálra ítélik, titkon a barátai otthonában él és menti a naplójának megírt oldalait, amelyet 1920-ban jelentet meg: ez a *Bújdoso könyv*, amely 1918 októberétől 1919-ig lezajlott eseményeket mondja el. [...].»

A világháború után az élbéli kommunista elvtársak úgy határoztak, hogy Tormay Cécile nem jó író! A média urai és azok szolgálattelvő skriblerei azt képzelik, hogy azok ma nem is léteznek, akikről ők nem írnak és beszélnek. Többnyire fordítva áll a dolog. Az agyondicsértek, a méltatlanul kiemelték és futtatottak tűnnek el leggyorsabban.

Köszönöm, hogy elmondhattam a száműzött, nagy írónőnk, Tormay Cécile-lel kapcsolatos gondolataimat. Befejezésül a *Bujdosókönyv*nek csak adaptált, lényegesen csökkentett terjedelmű, de nagy sikerű, 1925-ben a párizsi Lubrairis Plon kiadó 8. kiadásának *Bevezetésében* Marcelle Tinayre megállapításával búcsúzom: **«Tormay művének művészete és stílusa nem üres retorika, nem egy hamis líraiság.»**

Még egy utolsó megjegyzés, amit kb. két-három héttel ezelőtt az olasz nemzeti Rádió Rai1 egyik délelőtti, állandó kulturális műsorában egy lengyel történész professzorasszony szájából hallottam - s ez is igazolja és alátámasztja Tormay Cécile meglátását -: **«Minden olyan országban, ahol tíz évvel ezelőttig a kommunista ideológia diadalmaskodott, ott a kommunizmus mindenütt csak materiális és lelki romokat hagyott.»**

Dr. B. Tamás-Tarr Melinda

Link: [Nyugat vagy Napkelet?](#)

[Tormay Cécile Kör](#)

[A száműzött nőíró a publikációk tükrében \(Appendice/Függelék, 187. old \(pdf. 16. old.\)](#)

[La scrittrice ungherese proscritta, Cécile Tormay/Cecilia De Tormay \(1876-1937\) e lo sfondo storico-politico dell'epoca nello specchio delle pubblicazioni \(Részlet\)](#)

Elkészült: 2009. november 06. 2:32:33

Javítás és módosítás: 2009. november 06. 12:52, 16:47, 17:53